

STANISLAV TUKSAR
Odsjek za muzikologiju, Muzička akademija,
Sveučilište u Zagrebu
stanislavtukсар@gmail.com

Primljeno: 20. 01. 2014.
Prihvaćeno: 06. 05. 2014.

DJELA JANA KŘTITELA VAŇHALA / JOHANNA BAPTISTA WAŇHALA U HRVATSKIM GLAZBENIM ZBIRKAMA

Djela Jana Křtitela Vaňhala/Johanna Baptista Wanhala (1739-1813) čuvaju se u jedanaest glazbenih zbirki na sedam lokaliteta (gradova) u Hrvatskoj: u Franjevačkom samostanu i Samostanu sestara benediktinki u Cresu, Franjevačkom samostanu u Osijeku, Zbirci Politeo u Starome Gradu na Hvaru, Župnoj crkvi sv. Nikole u Varaždinu, Franjevačkom samostanu na Košljunu (Krk), Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu, Hrvatskom državnom arhivu (zbirka Kuhač)u Zagrebu, Samostanu Male braće u Dubrovniku, Samostanu Uršulinki u Varaždinu i zbirci Udina-Algarotti (Krk/Zagreb).

Među Vaňhalovim sačuvanim djelima nalaze se 44 jedinice što pripadaju svjetovnoj glazbi i devet s područja crkvene glazbe. Među rukopisima najorjednija djela su 2-6 mogućih autografa iz zbirke sestara Uršulinki u Varaždinu, a među tiskovinama tri iz samostana Male braće u Dubrovniku koji predstavljaju svjetske unikate i raritete.

Iako se od 1970-ih nadalje parcijalno istraživalo i pojedinačno predstavilo neka Vaňhalova djela pronađena u Varaždinu i Zagrebu, sveobuhvatno istraživanje o sačuvanim djelima Johanna Baptista Waňhala / Jana Křtitela Vaňhala u glazbenim zbirkama na teritoriju Republike Hrvatske dosad nije bilo napravljeno. Ovo će, dakle, biti prva prilika za takvo predstavljanje. Međutim, valja odmah na početku naglasiti da je ovo i svako slično istraživanje tek svojevrsni "work in progress", dakle "rad u tijeku", s obzirom na sadašnje stanje (ne)sređenosti i (ne)

istraženosti glazbenih arhivalija u Hrvatskoj. Tako će i rezultati koje ću danas predstaviti biti različiti od onih koje sam dojavio radeći prije samo nekoliko mjeseci na sažetku ovoga priopćenja. Stoga i sadašnji uvid nije prikaz definitivnog stanja s Vaňhalovim skladbama prisutnima u Hrvatskoj, nego svojevrsna 'snimka danog trenutka', pa u budućnosti valja očekivati neke nove spoznaje ne samo u obliku detaljnijeg uvida u njegov sačuvani opus već i glede njegova opsega.

U suvremenoj svjetskoj stručnoj i enciklopedijskoj literaturi Vaňhala se prilično visoko vrednuje i adekvatno cijeni. Tako npr. Paul R. Bryan u vodećoj svjetskoj enciklopediji *Grove's Dictionary of Music and Musicians* tvrdi da je "(...) jasno da je Vaňhal bio jedan od najboljih skladatelja svojega vremena – inovativan, maštovit i originalan".¹ Markus Grassl u *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* iznosi ocjenu da je "(...) Vanhal bio krajnje produktivan i uspješan skladatelj", te da je "prije svega također i u Francuskoj, Engleskoj i Njemačkoj prihvaćenim simfonijskim i komorno-glazbenim ostvarajima zahvaljivao (...) svoj ugled po kojemu je pripadao među vodeće skladatelje svojega doba".² Prema austrijskom muzikologu Herbertu Seifertu, pak, Vaňhal je uz Ignaza Pleyela po svojem značenju stajao "(...) odmah u drugome redu iza velikih majstora svojega vremena, Haydna i Mozarta".³ Na internetu je danas, uz ostalo, lako pristupačna informacija da se u Češkoj "Društvo Johann Baptist Wanhal" bavi promicanjem programa istraživanja, objavljivanja, izvođenja i snimanja Vaňhalova opusa te vraćanja važnosti majstoru koji je za svojega života uživao široku popularnost, organizirajući npr. 2013. godine tzv. "Wanhal '200' Festival" u njegovoj zavičajnoj regiji u gradovima Hradec Králové, Opočno, Hněvčeves i rodnom Nechanice od 25. do 29. rujna.

Pa ipak, Vaňhal je u Hrvatskoj gotovo nepoznat i gotovo sasvim neizvođen skladatelj, tako da će najavljeni večerašnji koncert (tj. 30. rujna 2013.) ansambla *Aestas Musica* s njegovim djelima koncertantni kvartet, sonata za čembalo i *Salve Regina* biti uistinu rijetka prigoda da se i u ovoj zemlji javno i uživo čuje, a nadamo se i snimi nešto od njegova raznolika i bogata opusa od više stotina skladbi.

Nakon ovoga uvoda prelazimo sada na užu temu ovoga izlaganja. Ona će obuhvatiti prve i osnovne informacije pretežno preglednog i statističkog reda, uz sugestije o mogućoj provenijenciji određenih skupina jedinica na pojedinim lokalitetima.

¹ Paul Robey BRYAN, Vanhal, Johann Baptist, u: *Grove's Dictionary of Music and Musicians*, London itd.: MacMillan, 2000, sv. 26, 255.

² Markus GRASSL, Vanhal, Johann Baptist, u: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Kassel itd.: Bärenreiter, 2006, sv. 16, st. 1316.

³ Herbert SEIFERT, Musik und Musiker der Grafen Erdödy in Kroatien im 18. Jahrhundert, Studien zur Musikwissenschaft, 44 (1995), 191-208, ovdje: 201.

Vaňhalove se skladbe – prema sadašnjem glazbeno-historiografskom uvidu – nalaze u Hrvatskoj na 11 lokaliteta u 7 gradova. To su (abecednim redom gradova): samostan franjevac konventualaca i sestara benediktinki u Cresu, franjevački samostan Male braće u Dubrovniku, samostan franjevac konventualaca na otočiću Košljunu kod Krka, franjevački samostan u Osijeku, privatnoj zbirci Politeo u Starome Gradu na Hvaru, samostanu sestara uršulinki i župnoj crkvi sv. Nikole u Varađdinu, te na dva lokaliteta u Zagrebu: Hrvatskom glazbenom zavodu i Hrvatskom državnom arhivu (zbirka Kuhač). U zagrebačkom HGZ-u Vaňhalova se djela čuvaju u dvije odvojene zbirke: samome arhivu HGZ-a i u zbirci Udina-Algarotti, vlasništvu Krčke biskupije na pohrani u Zagrebu od 1935. godine. Vaňhalove su skladbe tako prilično skladno raspoređene po cijelom teritoriju Hrvatske – u unutrašnjosti kopna u Varađdinu, Osijeku i Zagrebu, a duž jadranske obale od Kvarnera (na otocima Cresu i Krku) preko srednje (na otoku Hvaru) do južne Dalmacije (u Dubrovniku).

U navedenih se 11 zbirka nalaze ukupno 53 jedinice (s najmanje 78 skladba) što sadrže od jedne do šest skladba: jedna jedinica kod franjevac u Cresu, po dvije u sestara benediktinki u Cresu, franjevac u Osijeku, zbirci Politeo u Starome Gradu na Hvaru i Varađdinskoj župnoj crkvi, tri u franjevac na Košljunu, po četiri u arhivu HGZ-a i Kuhačevoj zbirci u Državnom arhivu, oboje u Zagrebu, šest u Male braće u Dubrovniku, devet kod uršulinki u Varađdinu te 16, odnosno 18 u zbirci Udina-Algarotti. Ovdje želim odmah upozoriti na jedan specifičan problem. Naime, Vaňhal je skladatelj s neobično zakučastom problematikom atribucije opusa, odnosno vrlo složenim postupkom identificiranja njegovih djela. Tako je npr. autor Vaňhalova tematskog kataloga simfonija i zaslužni istraživač života i konteksta njegova djelovanja, Paul Bryan, utvrdio pravu ljestvicu atribuiranja, odnosno uveo sustav stupnjevanja autentičnosti u pripisivanju autorstva Vaňhalovih simfonija ovim kategorijama: “autentično” [djelo], “vjerojatno autentično”, “moguće autentično”, “upitno” i “vrlo upitno”, razradivši precizne kriterije za svrstavanje pojedinog djela u određenu kategoriju.⁴ Ovdje naravno neću ulaziti u detalje tog skrupuloznog Bryanova pristupa i te minuciozne razradbe, dostojne znanstvenog istraživanja u prirodnim znanostima, nego ću naglasiti da taj dio posla oko Vaňhalovih djela sačuvanih u Hrvatskoj za ovu priliku nije obavljen i da bi to trebao biti zadatak za neko buduće istraživanje. Dakle, sva djela pronađena pod Vaňhalovim imenom tretiram u ovome radu kao njegove autentične opuse. Navest ću samo jedan od mogućih razloga za takvo stanje Vaňhalove glazbene ostavštine: promoćurni bečki izdavači nota pod Vaňhalovim su imenom

⁴ P. R. BRYAN, *Johann Wanhal. Viennese Symphonist. His Life and His Musical Environment*, Thematic Catalogues Series br. 23, Stuyvesant, NY: Pendragon Press, 1997, 41-42.

nakon 1780-ih u više od 270 izdanja izdali i djela dvadesetak drugih skladatelja, uključujući ona Ignaza Pleyela i Josepha Haydna!⁵ Naravno, rukopisna djela (i cijele jedinice s više njih) valja zbog toga tretirati s još većom opreznom pozornošću. To naravno svjedoči i o upravo enormnoj popularnosti koju je Vaňhal uživao posljednjih desetljeća svojega života, premda – istinu za volju – djelima popularnijeg profila (danas bismo možda kolokvijalno rekli: ‘zabavnjacima’) za potrebe rastućeg građanskog salonskog kućnog muziciranja.

Vaňhalove skladbe sačuvane u Hrvatskoj mogu se analizirati prema više kriterija. Učinit ćemo to prema zastupljenosti po vrstama i formama, glazbenom slogu, načinu zabilježbe, dataciji te sigurnoj ili mogućoj provenijenciji.

Vrste i forme. Najrazrađeniju klasifikaciju, miješajući kriterije vrste i forme, napravio je Paul R. Bryan u svojem ranije spomenutom članku o Vaňhalu u enciklopediji *Grove*, te nešto ranije u monografiji o simfonijama.⁶ Među 20 žanrovsko-formalnih kategorija Vaňhalovih djela u Hrvatskoj ih je zastupljeno 11; to su po jedinicama (a ne djelima!): simfonije (8), koncerti (3), divertimenti (1), kvarteti (6), trija (6), dueti (2), skladbe za glazbala s tipkama (čembalo, pianoforte) uz pratnju violine i violončela (4), skladbe za glazbala s tipkama solo (11), varijacije za glazbala s tipkama (3), djela za orgulje (1) i manja crkvena djela (8). Pretežu, dakle, u velikoj mjeri svjetovne nad crkvenim vrstama i formama, te male nad velikim formama.

Glazbeni sastavi. Sačuvane su 44 instrumentalne jedinice (i skladbe) u rasponu od solističke do simfonijske glazbe. Međutim, svega je devet vokalno-instrumentalnih jedinica (i djela), a sva pripadaju crkvenoj glazbi te su sačuvana isključivo u dvama varaždinskim crkvenim zbirkama (uršulinke, župna crkva). Među instrumentalnim je skladbama najveći broj solističkih djela za instrumente s tipkama (čembalo, klavir i orgulje) i solo violinu – njih 19; među komornim skladbama sačuvana su 2 dueta, 4 trija, 6 kvarteta i 1 divertimento, često grupiranim u nizove po 3 ili 6 djela, kako je to već Vaňhal običavao plasirati u javnost. Najmanje je orkestralnih jedinica (i isto toliki broj djela): osam simfonija i tri koncerta. Za cijeli ovaj dio Vaňhalova opusa valja još napraviti detaljne analize kojima će se točno utvrditi definitivno brojčano stanje sačuvanih skladba i njihova valorizacija s obzirom na nekoliko relevantnih parametara.

Način zabilježbe. Omjer sličan onome u glazbenom slogu bilježimo i u načinu zabilježbe. Hrvatska posjeduje 45 rukopisa i samo 8 tiskovina s Vaňhalovim

⁵ Usp. P. R. BRYAN, Vanhal, Johann Baptist, u: *Grove's Dictionary*, 254. Za usporedbu, takva je sudbina zadesila prije petstotinjak godina i opus Josquina des Présa, najvećeg majstora treće generacije renesansnih skladatelja, nakon što je 1501. pronađena tehnika tiskanja nota pomičnim slogom, pa popis njegovih djela i dandanas obuhvaća oko 50% tzv. ‘opera dubia’.

⁶ Cf. P. R. BRYAN, *Johann Wanhal, Viennese Symphonist (...)* 39-40.

djelima. Nikakva se pravilnost u tome ne može ustanoviti s obzirom da svih jedanaest lokacija posjeduje rukopise, a tek četiri tiskovine (Dsmb, OSf, Vn, Zh). Međutim, dokaz je to za dobro znanu činjenicu da je još i u Vaňhalovo doba općenito bio jeftiniji prijepis nota (osobito ako ga je izradio redovnik) nego što je stajala tiskovina. Ono što valja svakako apostrofirati, no što je već dobro poznato u literaturi o Vaňhalu, jest činjenica da je jedini zasad poznati Vaňhalov autograf na području simfonijske glazbe upravo rukopis jedne skladbe sačuvane kod uršulinki u Varaždinu. To je tzv. C28, "skladba u jednom stavku, atipična za žanr simfonije, naslovljena 'Synphonie'.⁷ Još plastičnije djeluje važnost ovog podatka (i ovog artefakta za vrijednost Vaňhalove ostavštine u Hrvatskoj) u svjetlu činjenice da je danas u svijetu navedeno oko 140 skladbi kao simfonija atribuiranih Vaňhalu, od čega se 'samo' 77 smatraju autentično Vaňhalovima.⁸

Što se osam sačuvanih Vaňhalovih tiskovina tiče, njihov je broj vrlo malen (niti 1%) u odnosu na zabilježeni ukupno 966 izdanja u okvirima projekta RISM A/1 što obuhvaća rane Vanhalove tiskovine do oko 1820.⁹ Međutim, stupanj njihove rijetkosti u svjetskim razmjerima upravo je začudan: Hrvatska posjeduje četiri treća primjerka u svijetu, po jedan četvrti, osmi i jedanaesti primjerak, te po svemu sudeći jedan svjetski unikat. To je djelo *Sonate für Clavier oder Pianoforte*, tiskan kod nakladnika *Kunstoerlag der Sieben Schwestern* u Beču.

Datacija. Na otprilike jednoj četvrtini notnih artefakata (njih 14) bilo je moguće utvrditi točnu ili vrlo približnu dataciju. Ona se kreće od 1773. do 1780. uz iznimke s po jednom datacijom iz 1783, 1790. i 1810. Moguće je, dakle, utvrditi da je – prema općim spoznajama, ali bez uvida u svaki artefakt – većina datiranih zapisa suvremena Vaňhalovim boravcima u Varaždinu tijekom 1770-ih. Za tiskovine je već utvrđeno da su rijetki sačuvani primjerci, a svih osam tiskano je za Vaňhalova života ili nešto kasnije do 1820. Za ostale rukopise predstoji mukotrpan posao utvrđivanja njihove starosti, a možda i imena pisara i podrijetla, što je stvar mogućih dalekosežnih budućih specijalističkih istraživanja.

Provenijencija. Jednu od najzanimljivijih stavki u proučavanju Vaňhalovih skladba sačuvanih u Hrvatskoj svakako predstavlja pitanje nabavke, odnosno transfera i migracije tih artefakata iz drugih sredina u hrvatske zbirke ili rezultata domaće prepisivačke djelatnosti. U pomanjkanju ili zbog trenutnog nepoznavanja potrebnih potvrđenih podataka u većini slučajeva preostaje tek spekulacija o provenijenciji i razlozima nabavke tih artefakata na temelju dosadašnjih analognih iskustava.

⁷ P. R. BRYAN, *Johann Wanhal, Viennese Symphonist (...)*, 41.

⁸ *Ibid.*

⁹ Usp. *Répertoire International des Sources Musicales, Einzeldrucke vor 1800*, Kassel-Basel-London: Bärenreiter, 1981, Vaňhal (Wanhal) Jan Baptist, 19-57.

Na početku ću navesti tek nekoliko pouzdanih i preciznih podataka što su nam ostali sačuvani na samim muzikalijama:

1) Na djelu *Sonate brilant* u franjevačkoj zbirci na Košljunu (sign. VI/313) nalazi se potpis "Giacomo Adelmann". Kako su i druge dvije sačuvane skladbe u toj zbirci dva koncerta za flautu, dakle ne pripadaju sakralnoj glazbi, možemo pretpostaviti da je riječ o dijelu privatne zbirke građanske obitelji Adelmann, namijenjene kućnom muziciranju.

2) Na oba djela sačuvana u franjevačkoj zbirci u Osijeku stoje potpisi "Dau?er" i "Caecilian Ockl."; ove indikacije zahtijevaju daljnje istraživanja, ali upućuju na konkretne osobe i djelomično građansko okružje podrijetla.

3) Na djelu *Tantum ergo* uršulinske zbirke u Varaždinu (sign. 62) nalazi se naznaka "In usum Johan Wanhal 1774". Situacija je ovdje, dakle, potpuno jasna: Vaňhal je rabio vlastito crkveno djelo u sakralnome okružju u kojem je djelovao. Općenito, uz već spomenut i utvrđen podatak o autografskoj simfoniji, na najmanje pet daljnjih uršulinskih rukopisa valja provesti grafološko vještačenje glede identificiranja rukopisa odgovarajućih artefakata. Što se provenijencije tiče, jasno da je vrlo vjerojatno svih devet rukopisa nastalo u funkciji "in loco", zaslugom samoga Vaňhala – bez obzira je li ih sam pisao ili tek dao ispisati drugom rukom – što tvori unikatnu vrijednost ove zbirke.

4) Na djelu *Sonatinas faciles pour le Clavecin ou Forte-Piano avec un Violon* (tisak: Artaria, Beč, 100) iz arhiva HGZ-a stoji oznaka "Iz biblioteke J. Haulika". Jasno je, dakle, da su se ove lake sonatine rabile u građanskom okružju privatnog muziciranja zagrebačkog nadbiskupa, kasnijeg kardinala Jurja Haulika.

Za podrijetlo i/ili funkciju velike većinu ostalih djela moglo bi se ustanoviti sljedeće pretpostavke:

1) Skladba u franjevačkom samostanu u Cresu nabavljena je za samostanske potrebe;

2) Dvije skladbe u benediktinskom samostanu u Cresu nabavljene su za potrebe djevojačke škole što su je sestre benediktinke držale i drugoj polovini 18. stoljeća;¹⁰

3) Dueti, sonate i capriccio u dubrovačkom samostanu Male braće ostatci su zbirka dubrovačkih građanskih i patricijskih obitelji s kraja 18. i početka 19. stoljeća, pohranjenih u samostanskoj glazbenoj zbirci;

¹⁰ Usp. Vedrana JURIČIĆ, *Katalog muzikalija u Benediktinskom samostanu sv. Petra u Cresu / Catalogue of Music Manuscripts and Prints in the Benedictine Convent of St. Peter in Cres*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2000, 130, 159, 179-180. Napomena: jedinica 81.t2 sadrži klavirski izvadak jedne Pleyelove simfonije (BenP 133/2), koja se također pripisuje Vaňhalu, ali je ovdje nismo uzeli u obzir.

4) Dvije skladbe (koračnica i varijacije za klavir) u zbirci Politeo u Starome Gradu na Hvaru dio su privatne građanske zbirke;¹¹

5) Obje varaždinske zbirke nastale su ciljano za samostanske, odnosno crkvene potrebe, s izvjesnom sigurnošću na inicijativu samoga Vaňhala;

6) Arhiv zagrebačkog HGZ-a i njegove Vaňhalove skladbe (kvarteti, varijacije, duo i sonatine) izraz su potreba u djelatnostima lokalnog građanskog društva i možda kasnije glazbene škole HGZ-a;

7) Čitava zbirka Udina-Algarotti iz Krka na pohrani u Zagrebu prikupljena je u velikoj većini izvan hrvatskih zemalja (Ljubljana, Salzburg, Beč, itd), a vjerojatno je djelomično služila od 1830-ih nadalje za muziciranje u građanskim krugovima grada Krka (*Società filarmonica di Veglia*);

8) Četiri klavirske skladbe iz fonda Kuhač u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu nalaze se u tzv. *Schlag-Büchlein* grofice Julijane Erdödy, namijenjene kućnom muziciranju i glazbenoj edukaciji u bogatoj plemićkoj obitelji.¹²

OPĆI ZAKLJUČCI

Prvo: Vaňhalov opus sačuvan u hrvatskim glazbenim zbirka relativno je skroman glede njegova ukupnog opsega, ali ipak začuđujuće reprezentativan s obzirom na njegov ukupan profil: zastupljene su sve veće vrste i sve važnije forme – simfonije i kvarteti iz ranije faze, solistička i komorna instrumentalna glazba uključivo lakše salonske forme, te crkvena djela iz kasnije faze Vaňhalova djelovanja. Ovo posljednje područje, međutim, s možda tek jednom iznimkom (franjevci u Cresu), ostvareno je samo u Varaždinu i gotovo sigurno zbog Vaňhalova fizičkog boravka i neposrednog funkcionalnog djelovanja u ovome gradu.

Drugo: U usporedbi s Ignazom Pleyelom, njegovim rivalom za prvo mjesto među istaknutim skladateljima, kako je rečeno, “drugog reda” u bečkoj klasici, Vaňhal je u Hrvatskoj znatno manje zastupljen. Već samo što se Dalmacije i Dubrovnika tiče, Pleyel je zastupljeniji i od samih Haydna i Mozarta za razdoblje do početka 19. stoljeća, no Vaňhalovo mjesto valja tek odrediti u odnosu na cjelokupni kompleks prodora prve bečke škole na jug istočno-jadranske obale (kako u njezinu zaleđu na kontinentu tako i duž nje) neposredno prije, za vrijeme i netom poslije Napoleonskih ratova, te posebno nakon pada Mletačke republike u hrvatskom priobalju.¹³

¹¹ Usp. Janka ŠANJEK, “Glazbena ostavština obitelji inž. Ive Politea u Starome Gradu na Hvaru”, *Arti musices*, 10/2 (1979), 184-195; ovdje: 188, 191.

¹² Usp. Ladislav ŠABAN, “Notna rukopisna knjiga Julijane Erdödy-Drašković iz 1779. godine”, *Arti musices*, 13/2 (1982), 101-147; ovdje: 119, 135, 142-144.

¹³ Dio tih istraživanja već je obavljen i objavljen. Usp. npr. Stanislav TUKSAR, “Music by Eighteenth-Century German and Austrian Composers Preserved in Venetian Dalmatia and Dubrovnik. Differ-

Treće: Indikativno je, ali i očekivano na temelju dosadašnjih iskustava i spoznaja o karakteru glazbene kulture u hrvatskim povijesnim zemljama prije 19. stoljeća, kako prisutnost Vaňhalova opusa potvrđuje njihov opći društveni hod i kod: malo je djela koja zahtijevaju veće izvođačke aparate (jer ih osim dubrovačkog *Orchestra di Rettore*, tj. Kneževe kapele zapravo i nema), a znatno pretežu ona komornog ili solističkog karaktera, svjedočeći o postupnom manje-više plemenitom sutonu aristokratskog i nastanku i usponu ambicioznog, ali još slabašnog građanskog društva, odnosno kanona u stvaranju, izvođenju i funkcioniranju glazbe onoga razdoblja. Pritom nije zaobiđena ni njihova zabavljачka komponenta po kojoj je baš Vaňhal i bio svojedobno poznat i popularan, ali i kritiziran, iako s možda prevelikom dozom nerazumijevanja.

SAŽETAK

DJELA JANA KŘTITELA VAŇHALA / JOHANNA BAPTISTA WAŇHALA U HRVATSKIM GLAZBENIM ZBIRKAMA

Skladatelj, violinist i glazbeni pedagog Johann Baptist Wanhal/Jan Křtitel Vaňhal (1739-1813) češki je majstor srednjoeuropskog glazbeno-kulturnog kruga čija se djela – koliko je danas poznato – čuvaju u jedanaest glazbenih zbirki na sedam lokaliteta (gradova) u Hrvatskoj. To su: Franjevački samostan u Cresu (1 djelo); Samostan sestara benediktinki u Cresu (2); Franjevački samostan u Osijeku (2); Zbirka Politeo u Starome Gradu na Hvaru (2); Župna crkva sv. Nikole u Varaždinu (2); Franjevački samostan na Košljunu (Krk)(3); Hrvatski glazbeni zavod u Zagrebu (4); Hrvatski državni arhiv (zbirka Kuhač)u Zagrebu (4); Samostan Male braće u Dubrovniku (6); Samostan Uršulinki u Varaždinu (9); zbirka Udina-Algarotti (Krk/Zagreb)(16, odnosno 18). Vanhalova se djela, dakle, nalaze u četiri franjevačka samostana, po jednom benediktinskom i uršulinskom samostanu, jednoj župnoj crkvi i u četiri svjetovne zbirke, ukupno 53 jedinice s najmanje 78 skladba u obliku 45 rukopisa i osam tiskovina. Njihova provenijencija i receptivni kontekst, osim u slučaju Varaždina gdje je djelovao na imanjima Erdödyjevih, ostaju najvećim dijelom predmetom istraživanja u budućnosti.

ences and Similarities“, u: *Relazioni musicali tra Italia e Germania nell'età barocca / Deutsch-italienische Beziehungen in der Musik des Barock*, Atti del VI Convegno internazionale sulla musica italiana nei secoli XVII-XVIII, A.M.I.S., Loveno di Menaggio (Como), Como 1997, 447-461. (isto na hrvatskom: “Djela njemačkih i austrijskih glazbenika 18. stoljeća sačuvana u Dalmaciji i Dubrovniku. Razlike i sličnosti“, *Arti musices* (Zagreb), 28/1-2 (1997): 35-46); S. TUKSAR, “Late 18th and Early 19th Century Diffusion of the First Viennese School Music in Croatian Lands: Factography and Some Socio-Cultural Aspects“, u: *Glazba, riječi i slike / Music, Words and Images. Svečani zbornik za Koraljku Kos*, ur. Vjera Katalinić – Z. Blažeković, HMD, Zagreb 1999, 195-209.

Među Vaňhalovim sačuvanim djelima nalaze se 44 jedinice što pripadaju svjetovnoj glazbi (sonate, sonatine, dueti, caprici, koncerti i varijacije za glazbala s tipkama, te marševi, simfonije, kvarteti) i devet s područja crkvene glazbe (ofertoriji, moteti, *Salve Regina*, *Tantum ergo*, *Pangue lingua*). Među rukopisima najvrjednija djela su 2-6 mogućih autografa iz zbirke sestara Uršulinki u Varaždinu, a među tiskovinama tri iz samostana Male braće u Dubrovniku koji predstavljaju jedan svjetski unikat te po jedno 3. i 4. sačuvano djelo u svijetu takvoga izdanja. Svi rukopisi i sva tiskana djela pripadaju razdoblju s kraja 18. i prve trećine 19. stoljeća, a neka su i precizno datirana (Varaždin, Cres). Sva tiskana djela objavljena su kod bečkih nakladnika Sauera, Artarie i Hoffmeistera, a jedno (unikatno) kod manje poznatog bečkog Kunstverlaga der Sieben Schwestern.

Iako brojem manja od sačuvanih djela drugih srednjoeuropskih majstora klasicizma poput W.A. Mozarta, F.J. Haydna ili I. Pleyela, Vaňhalova ostavština u Hrvatskoj predstavlja njezin važan dio, vrijednost po sebi za europsku glazbenu kulturu, dokaz o rasprostranjenosti bečkog klasicizma na jugoistoku Europe i još jedno svjedočanstvo o ažurnosti nabavke vrijedne klasicističke glazbene literature u hrvatskim krajevima u jadranskom priobalju i u unutrašnjosti.

Ključne riječi: Jan Křtitel Vaňhal; glazbene zbirke u Hrvatskoj; svjetovna glazba; sakralna glazba; glazbeni rukopisi; glazbene tiskovine.

SUMMARY

WORKS BY JAN KŘTITEL VAŇHAL / JOHANN BAPTIST WAŇHAL IN CROATIAN MUSICAL COLLECTIONS

The composer, violinist and musical teacher Johann Baptist Wanhal/Jan Křtitel Vaňhal (1739-1813) was a Czech master active within the Central-European musico-cultural circle, whose works are kept – as far as it is known at present – in eleven musical collections in seven cities in Croatia. These are: Franciscan monastery in Cres (1 item); Benedictine nunnery in Cres (2); Franciscan monastery in Osijek (2); the Politeo collection in Stari Grad on the island of Hvar (2); Parish church of St Nicholas in Varaždin (2); Franciscan monastery in Košljun (island of Krk)(3); Croatian Music Institute in Zagreb (4); Croatian State Archives (the Kuhač collection)(4); Franciscan monastery in Dubrovnik (6); Ursuline nunnery in Varaždin (9); the Udina-Algarotti collection (Krk/Zagreb)(16, respectively 18). Thus Vaňhal 's works are kept in four Franciscan monasteries, one Benedictine and one Ursuline nunnery, one parish church and four secular collections, in 53 items containing at least 78 compositions in the form of 45 manuscripts and eight printed editions. Their provenance and context of reception, except

for Varaždin where Vaňhal was active at the Erdödy estates, remain largely a topic for future research.

Among Vaňhal's preserved works in Croatia there are 44 items belonging to secular music (sonatas, sonatinas, duets, capricios, concerts and variations for keyboards, marches, symphonies and quartets) and nine belonging to church music (offertories, motets, *Salve Regina*, *Tantum ergo*, *Pangue lingua*). Among manuscripts the most valuable seem to be 2-6 supposed autographs from the Ursuline nunnery in Varaždin, and among printed matter three rare editions kept in the Franciscan monastery in Dubrovnik (one world unique copy and one third and one fourth preserved copy in the world of their respective editions). All manuscripts and all printed editions belong to the end of the 18th and the beginning of the 19th centuries, only some of them being precisely dated (in Varaždin and Cres). All printed items were published by the Viennese publishers Sauer, Artaria and Hoffmeister, and one item (the world unique copy) by the less-known Kunstverlag der Sieben Schwestern.

Although preserved in a smaller number than works by other Central-European masters of the Classicism, such as W.A. Mozart, F.J. Haydn or I. Pleyel, Vaňhal's legacy in Croatia makes both an important part of it and a certain value for European musical culture in itself. It also supplies evidence on the dissemination of Viennese musical Classicism in the south-east of Europe and another proof of purchasing and performing the then contemporary Classicist music repertoire in Croatian areas along the Adriatic coast and in the interior parts of the country.

Key Words: Jan Křtitel Vaňhal; musical collections in Croatia; secular music; church music; music manuscripts; printed music; 18th century.

Prilog 1.

Lokaliteti i zbirke u kojima se nalaze djela Johanna Baptista Waňhala / Jana Křitela Vaňhala u hrvatskim glazbenim zbirkama

- 1) Cres, Franjevački samostan (RISM siglum: HR-CRf) (1)
- 2) Cres, Samostan sestara benediktinki (HR-CRb) (2)
- 3) Dubrovnik, Samostan Male braće (HR-Dsmb) (6)
- 4) Košljun (Krk), Franjevački samostan (HR-KRf) (3)
- 5) Osijek, Franjevački samostan (HR-OSf) (2)
- 6) Stari Grad, Zbirka (HR-SGpoliteo) (2)
- 7) Varaždin, Samostan Uršulinki (HR-Vu) (9)
- 8) Varaždin, Župna crkva sv. Nikole (HR-Vn) (2)
- 9) Zagreb, Hrvatski glazbeni zavod (HR-Zh) (4)
- 10) Zagreb, Zbirka Udina-Algarotti Krk (Hrvatski glazbeni zavod) (HR-Zha) (18)
- 11) Zagreb, Hrvatski državni arhiv (zbirka Kuhač) (HR-Zda) (4)

Prilog 2.

Pojedinačne jedinice i djela Johanna Baptista Waňhala / Jana Křitela Vaňhala u hrvatskim glazbenim zbirkama (prema raznim izvorima)

- 1) **Cres, Franjevački samostan**
Sign. 25:
 - Allegro in F, $\frac{3}{4}$, u zbirci skladbi za orgulje (str. 132)
 - rkp, 18/19. st.
- 2) **Cres, Samostan sestara benediktinki**
Sign. 77t:
 - Sonate za pf
 - rkp, 18ex
 - 1 dion
Sign. 81s (41-42)
 - Allegro in G, za pf
 - rkp, c. 1776, 1 dion
- 3) **Dubrovnik, Samostan Male braće**
Sign. 6/150
 - Duetto in B
 - rkp

Sign. 10/253

- 3 sonate per cembalo (coi tempi di vari autori)

- rkp

Sign. 163/4524

- Caprice pour le clavecin ou Fortepiano, op. 35

- tisk, Hoffmeister, Beč (3. pr. u svijetu)

Sign. 11/265

- Suonate a violino e basso di autori diversi

- rkp

Sign. 163/4526

- Sonate für Clavier oder Pianoforte

- tisk, Kunstverlag der Sieben Schwestern, Beč (svj. unikat!)

Sign. 163/4525

- III Sonates pour le Clavecin ou Forte piano avec accomp. de violon obligé et violoncelle ad libitum

- tisk, Sauer, Beč (4. pr. u svijetu!)

4) Košljun (Krk), Franjevački samostan

Sign. III/169:

- Concerto per traversier, con violini, oboe, corni, viole, violoncello e basso

- dion: vl1, vl2, vla1, vla2, vlc, bc, fl, ob1, ob2, cor1, cor2

- rkp, 19in

Sign. II/170:

- Concerto a traversier solo con strumenti

- dion: vl1, vl2, vlc, cor1, cor2

- rkp

Sign. VI/313:

- Sonate brillant in D per il Piano Forte avec un violon obligé

- rkp, 19.1d

- potpis: Giacomo Adelman

5) Osijek, Franjevački samostan

Sign. 4

- IV Preambula für Orgel und Clavier in C, c, F, d, 1te Abtheilung
- tisk, 19.sc., Sauer, Beč
- na nasl. str. potpis: Dau?er

Sign. 25

- 8 Variations a clavi cembalo ou Forte piano
- rkp, 18/19.sc?
- potpis: Caecilian Ockl. (?)

6) Stari Grad, Zbirka Politeo

Sign. II/31:

- Marsch
- rkp (P)

Sign. III/14:

- VI Variazioni per il piano forte (ded. a Abb. Di Bober)
- rkp

7) Varaždin, Samostan Uršulinki

Sign 60

- Symphonia ex C
- dion: vl1, vl2, vla, bs
- rkp, 1773. (autograf?)
- dion: 2 vl, vla, cb

Sign. 61

- Offertorium in D a Soprano, Alto, Concerto, Tenore, Basso, 2 violini, viola, 2 clarini, timpani, con organo e violone
- rkp, 18.ex?
- dion: S, A, T, B

Sign. 62

- Tantum ergo Canto, Alto, Tenor, Basso, violino primo, violino secondo, organo, Violon Zello (sic)
- dion: S, A, B, 2 vl
- rkp, 1774.
- autograf? → In usum Johan Wanhal 1774.

Sign. 63

- Motetto in A Duetto Soprano et Alto, violini 1 et 2 con organo
- rkp, 18.ex?
- dion: 2 vl, cb, org
- za 2. stavak: S i A solo; S, A, T i B tutti

Sign. 64

- Salve Regina in A Soprano solo, violino primo, violino secondo, viola et basso
- rkp 1779. (autograf?)
- dion: S, 2 vl, vla, cb

Sign. 65

- Sinfonia in G a violino primo, violino secondo, viola, cornu primo, cornu secondo, con basso
- rkp, 18.ex?
- dion: 2 vl, vla, cb, 2 cor

Sign. 66

- Salve Regina in D a 4 vocibus (Alto conc.), violino primo, violino secondo, alt viola, basso,
- rkp, 1777. (autograf?)
- dion: A solo, S, T, B, 2 vl, vla, cb

Sign. 67

- Duetto de Sancto Nepomuceno in G, Canto, Alto, violino primo, violino secondo, viola, et organo
- rkp, 1773. (autograf?)
- dion: S, A, 2 vl, org (S i A duplo)

Sign. 68

- Salve Regina in Es Duetto Canto, Alto, violino primo, violino secondo e organo
- rkp, 1779. (autograf)
- dion: S, 2 vl, org

8) Varaždin, Župna crkva sv. Nikole

Sign. 21

- Pange lingua in C pro 4 vocibus, clarinetto vel violino primo, clarinetto vel violino secondo, cornu primo, cornu secondo, fagotto vel organo cum violone, a Domino...
- tisk, Sauer, Beč, 165
- dion: 2 cl, 2 vl, 2 cor, fg (org); fale vok dion

Sign. 38

- Offertorium "Agnus Dei" in C. Aria a soprano solo, 2 violini, 2 oboe, 2 clarini, viola et tympani, violone et organo. Coro: Alto, Tenore, Basso
- rkp, 19.in?
- dion: S-solo, A, T, B; 2 vl, vla, cb, 2 ob, 2 cor, 2 tr, timp; fali: org

9) Zagreb, Hrvatski glazbeni zavod

Sign. 52/3390 Adl. 17

- Sei Quartetti per due Violini, Viola e Basso. Opera XXXIII.
- tisk. 19.in, Artaria, Beč, 65.

Sign. 58/3950

- Variazioni (Nr. 1) per Violino Solo con accomp. del Violoncello.
- tisk, 19.in, Sauer, Beč, 112.

Sign. 57/3889

- Duetto in Es per due violini.
- rkp, 19.in?

Sign. 67/4441

- Sonatines faciles pour le Clavecin ou Forte-Piano avec un Violon.
- tisk, 18/19sc., Artaria, Beč, 100.
- Iz biblioteke J. Haulika

10) Zagreb, Zbirka Udina-Algarotti (Hrvatski glazbeni zavod)

Sign. XXIV.U

- Trios – D-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 6a. D5

Sign. XVI.B

- Quartets – G-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 5a. G13

Sign. XVI.B

- Quartets – C-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 5a. C9

Sign. XXXV.X

- Symphonies – A-Dur
- rkp, c. 1780
- BryVa A5

Sign. XVI.B

- 3 Quartets
- rkp, c. 1780

Sign. XXXII.5H

- Variations – G-Dur
- rkp, c. 1810
- WeiV 11d.8

Sign. XXXV.U

- Symphonies – C-Dur
- rkp, c. 1790
- BryVa C15

Sign. XXIV.U

- Trios – F-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 6a. F6

Sign. XXIV.U

- Trios – C-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 6a. C9

Sign. V.O

- Divertimentos – G-Dur
- rkp, c. 1780
- WeiV 5a. G7

Sign. XXXIII.N

- Concertos – B-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 2b. B/b1

Sign. XXXV.2P

- Symphonies – C-Dur
- rkp, 1783
- BryVa C6

Sign. XVI.A

- Quartets – D-Dur
- rkp, c. 1780
- WeiV 5a. D7

Sign. XXIV.U

- 3 Trios – B-Dur
- rkp (1823)

Sign. XVI.B

- Quartets – Es-Dur
- rkp, 18ex
- WeiV 5a. E/b17

Sign. XXXV.2H

- Symphonies – D-Dur
- rkp, 18ex
- WarB YC 22

Mogući Vanhalovi naslovi:

Sign. XXXIX.N

- Symphonies – D-Dur
- rkp, 18ex
- BenP 133/2 (Pleyel, I.); BryVa deest

Sign. XL.2Z

- Symphonies – D-Dur
- rkp, 18me
- BenP 133/2 (Pleyel, I.); BryVa deest

11) Zagreb, Hrvatski državni arhiv

- Sonata in G: Sol re ut | Del: Sig: Vanhal
- rkp, 18ex (Kuhač Collection, Julijana Erdödy Schlagbüchlein)
- WeiV 13.29

- Sonata in F
- rkp, 18ex (Kuhač Collection, Julijana Erdödy Schlagbüchlein)
- WeiV 13./p.9

- Sonata in C
- rkp, 18ex (Kuhač Collection, Julijana Erdödy Schlagbüchlein)
- WeiV 13.25

- Sonata in G
- rkp (Ignaz Pleyel), 18ex (Kuhač Collection, Julijana Erdödy Schlagbüchlein)
- WeiV ?